

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Panarion, Hoc Est, Arca Medica Variis Diuinæ Scriptvræ
priscorumq[ue] Patrvm Antidotis aduersus Animi morbos
instructa**

Busaeus, Johannes

Moguntiae, 1608

Spectacula illegitima.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-54834](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-54834)

SPECTACULA ILLICITA.

Remedia contra Spectacula illicita.

I. REMED. Considera, quamuis expressè in diuinis litteris nihil sit de spectaculis, ea tamen Spiritus sancti oracula pugnare cum spectaculis illicitis, quibus impii hominum cætus, vanitates huius mundi, scurrilitates & foedæ voluptates passim improbantur & damnantur, quibusq; felices prædicantur, qui ab iis abstinuerint. Tertullianus producit illud Regii Psalms. *Beatus vir, qui non abiit in consilio impiorum, & in via peccatorum non sedit, & in cathedra pestilentia non sedit.* B. Ambrosius verò illud eiusdem. *Beatus vir, qui non respexit in vanitates, & in sanias falsas. Et Auerte oculos meos, ne videant vanitatem.* Chrysostomus illud Apostoli. *Fornicatio autem, & omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos, aut turpitas aut stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem nos pertinet.* Et. *Gaudete in Domino semper, iterum dico gaudete, non in diabolo.*

Tertul. de spe.
at. c. 3.
Psal. 1. r.
Amb. in Psal. 118
Psal. 39. 5.
Psal. 118. 37.
Chry. hom. 6. &
38. in Mart.
Eph. 5. 2.
Phil. 4. 4.

II. REMED. Considera, quam acri censura spectacula vetita perstringantur ab antiquis Patribus. B. Theophilus Antiochenus ad Autolyicum. *Nec monomachias, nec cetera spectacula spectare audemus, ne oculi nostri inquinentur, & aures nostræ audiant profana, quæ ibi decernantur, carmina, nempe dum Thyestis tragica facinora, commemorat, & Teræ liberos deuoratos recitat. Nec fas nobis est audire adulteria Deorum, hominumque, quæ suavi verborum modulantur mercede, & premiis inducunt celebrant. Verum absit, inquam, à Christianis, penes quos modestia & temperantia florent, continentia viget, &c.* Clemens Alexandrinus in pædagogico. *Prohibeantur spectacula & acroamata, quæ nequitiæ verbis que obscenitate temere profusa sunt. Quod enim turpe factum non ostenditur in Theatris? Quod aut impudens verbum non proferunt, qui risum mouent scurræ & histriones?* Tertullianus de Corona militis. *Circa voluptates spectaculorum infamata conditio est ab iis qui natura quidem Dei omnia sentiunt, ex quibus spectacula instruuntur, scientia autem deficiunt. Illud quoque intellige, omnia à diabolo esse mutuata.*

Theoph. lib. 3.

Clem. 3. e. m.

Tertul. c. 6.

CYPRIANVS de spectaculis. *Scriptura omnia spectaculorum genera damnauit, quando idololatriam sustulit, ludorum omnium matrem: unde hæc vanitatis & leuitatis monstra venerunt. Quod enim spectaculum sine idolo? quis ludus sine sacrificio? quod certamen non consecratum mortuo? Quid inter hæc Christianus fidelis facit, si idolatriam fugit, quid loquitur? qui iam sanctus sit de rebus criminosis voluptatem capit? Quis contra DEVM superstitiones probat, quas amat, dum spectat? Ceterum sciat hæc omnia inuenta demoniorum esse non DEI. B. AMBROSIVS* exponens illud Psalms. *Auerte oculos meos, ne videant vanitatem. Vanitas, inquit, est illa quam cernis in theatralibus ludis Pantomimum*

A. in Psal. 118.

Nun aspicias

Chry. hom. 6.

SOSTOMVS in Mathæum.

H. in vita.

A. c. 1. 83.

Bera. c. 12.

Cyp. lib. 2. ep. 2.

Chry. hom. 38.

aspicis, vanitas est. luctatores aspicias, vanitas est, quia cervis eos de viridi luctantes corona. Illi enim veri sunt luctatores, qui adversum huius seculi luctantur in lecebras. Non capiat oculos tuos palestra membrorum. Equos currentes aspicias, vanitas est, quia vane currunt, qui ascendente salutare non possunt. S. CHRY. SOSTOMVS in Mathæum. Non est nostrum assidue ridere, resoluere chinis, molliri deliciis, sed eorum potius & earum, que spectantur in theatris, que in lupanaribus inquinantur, eorum qui ad hoc sunt facti, parasitorum, et adularum. Non est, inquam, hoc eorum, qui ad eternum regnum vocati sunt, qui que in celesti illa civitate conscripti: non est spiritalia arma gestantium, quoddam certe proprium est diabolo militantium. Ille enim est, qui etiam in artem iocos, luctusque digessit, ut per hac ad se traheret milites CHRISTI. virtutis que eorum nervos fuerit molliores: propterea in urbibus etiam theatra construxit. B. HIERONYMVS agens de B. Hilarione. Credeus, ait, in Dominum IESVM non Circi furoribus, non arena sanguine, non theatri luxuria delectabatur, sed tota illi voluntas erat in congregata Ecclesia. S. AVGVSTINVS libro tertio Confessionum. Repebant me spectacula theatra, plena imaginibus miseriarum mearum, et fumantibus ignis mei. Quid est, quod homo ibi vult dolere, cum spectat luctuosam atque tragicam, quatenus pati ipse nolle? Et tamen pati vult ex eis dolorem spectator, et dolor ipse est voluptas eius. Quid enim est, nisi miserabilis insania? Nam eo magis eis monetur quodque, quo minus a talibus afflilus farus est, quoniam cum ipse patitur, misericordia cum aliis compatitur, misericordia dici solet. B. BERNARDVS de conuersione ad Clericos. Ceterum, inquit, spectacula vanarum, quid corpori prestant, quid animam conferre videntur? At certe nihil in homine, cui curiosa prostris, inuenies. Erinola prostris, et inanis ac nugatoria consolatio, et vesicio quid aliud durius imprecatur, quam ut semper habeat, quod requirat, qui incunda quietis pacem pergitans, curiosa inquietudine delectatur.

III. REMED. Considera, quam in digna homine Christiano agantur in theatris. Ea describit. B. CYP. ad Donatum. Paratur, inquit, gladiatorum ludus, ut libidinem crudelium luminum sanguinis oblectet. Homo occiditur in hominis voluptatem, et ut quis possit occidere, pericia est, visus est, ars est: scelus non tantum geritur, sed et docetur. Quid potest inhumanius, quid acerbius dici? dissipata est, ut perimere quis possit, et gloria, quod perimit. Et infra. Deinde morum quanta labes, qua probrorum fomenta, que alimenta vitiorum histrionicis gestibus inquirari? videre contra sedus iusque nascendi patientiam incesse turpitudinis elaborant. Euiantur mares, honor omnis et vigor sexus enruat i corporis dedecore molliuntur, plusque illi placet, quisquis virum in feminam magis fregerit in laudem crescit eximine, et peritior quo turpior iudicatur, et c. Exprimunt impudicam Venerem, adulatorum Martem, Iouem illum suum, non magis regno, quam vitis principem. Et beatus CHRISOSTOMVS in Mathæum. Cuncta simpliciter, que tibi fuerint turpissima sunt verba, vestitus, tonsura, incessus, voces cantus, modulationes, etc.

lorum euerfiones ac motus, tibia, fistula, & ipsa fabularum argumenta, omnia inquam, turpi lasciuia plena sunt. Non enim ignoramus, quot ibi fornicationes peragantur, quot adulteriis matrimonia maculentur, quot viri muliebria patiantur, quot iuuenes effeminentur, cuncta iniquitatis summa, cuncta prodigiorum, cuncta impudentia plena sunt. Quas ob res non cachinnis diffiuere ridentes, sed lachrymis gemere ac dolore oportet. Et SALVIANVS de prouidentia. Quicquid immudicitiarum est, hoc exercetur in theatris, quicquid luxuriarum, in palestris. Quicquid immoderationis in Circus. Quicquid furoris, in caneis. Alibi est impudicitia, alibi lasciuia, alibi intemperantia, alibi insania. Vbiq; demon, imò per singula ludorum loca vniversa demonum monstra. Hæc Saluianus. Qua de causa B. Chry. Chry. hom. 62, fostonus in homilia quadam populo Antiocheno persuadere conatus est, satius esse in carcere verfari, quam in teatro. Vis, inquit, carceres & theatra perquirarum? Ille quidem tribulationis, hic autem voluptatis locus est. Illic Philosophia multum: postquam enim timor & tristitia quasi quidam ignis in hominis animum incidit, & duriciam emolliert, tunc humilis fit & exorabilior, ac ad omnia patiens. In teatro autem omnia contraria, risus, ineptitudo, diabolicus factus, temporis impendium, adulterii meditatio, fornicationis gymnasium, intemperantia schola, risus materia, inhonestatis exempla. At in carcere non ita, sed humilitas supplicatio, secularium contemptus, & tanquam in sancti pedagogus adest timor ad omnia congrua eum dirigens.

Saul. lib. 6.

Chry. hom. 62,

IV. REMED. Considera non solum spectacula ista à Patribus iam descripta, & ab Ethnicis primum excogitata, sed etiam quæuis alia histrionica, turpia, magica, derisoria, satyrica, quæ hodieque in vfu sunt apud quosdam, esse legibus æque politicis atque Ecclesiasticis iam olim prohibita. Synodi Constantinopolitanae sextæ in Trullo verba sunt. Prohibet omnino hæc sancta Synodus vniversalis eos, qui dicuntur, mimos & eorum spectacula. Deinde venationum quoque spectationes, easque quæ fiunt in seana saltatines perferri. Qui secus fecerit, si sit clericus, deponatur: si laicus segegetur. Et Concilium Laodicænum, de clericis. Non oportet, inquit, ministros altaris, vel quoslibet clericos spectaculis aliquibus quæ aut innuptiis, aut inscenis exhibentur interesse, sed antequam thymelici ingrediantur, surgere eos debere de conuicio, & abire. Alibi Histriones, qui artem illam exercent, utpote impoenitentes, à sacrosancta corporis Domini communiione pellantur. Qui canon sumptus est ex Cypriano, qui histrionem quendam Christianum, licet ipse histrioniam non exereret, sed alios tantum doceret, à communiione excludi voluit Puro, inquiens, nec maiestati diuina, nec Euangelica disciplina congruere, ut pudor & honor Ecclesie tam turpi & infami contagione felleatur. Confti. Magnus, primus Christianus Imperator sustulit ludum Venatorium, quo cum bestiis depugnabatur à seruis ad bestias damnatis.

S. Const. c. 51.

c. non. oportet. conf. d. 5.

c. pro dilectione. de Conf. 2.

Cyp. lib. 1. ep. 10.

I. ad bestias. 31. Cod.

Th. 1. 10. hist. c. 2.
Nic. 1. 7. c. 46.

Iust. de. Episc. &
cleric
L. Imperialis. 23.
de nupt. lib. 5. C.
tit. 4.

S. in. octau. c. 44
L. consensus. 9
vir quoque.
Dio. 1. 57. hist.

A. 1. 7. de. ciu. c. 13
Liu. lib. 48.

A. 1. 7. de. conf.
Euang. c. 33.

Sen. ep. 7.

Chry. hom. 38.
in Matth.

Vert. de spectac.
c. 4.

Honorius verò & Arcadius gladiatorium, teste B. Theodoro & M. cephero, cum monachum quendam Thelemachum contra hos ludos declamantem populus Romanus temerè lapidasset. Iustinianus quoque Imperator in Authentica, *Interdicimus*, vitio & crimini adscribit, interesse spectaculorum ludis. Idem mulieres scenicas, quæ in spectaculis publicis se exhibent, pronunciat infames.

V. REMED. Considera eadem spectacula ne Ethnicis quidem, seu Principibus, siue Philosophis, semper fuisse probata. Nam, teste Suetonio Octavianus Augustinus muliebrem sexum ab spectaculis athleticis mouit. P. Sempronius Sophus, ut est libro 5. Codicis, tit. 17. conjugii repudii nota affecit, quod se ignorante ausa fuisset ludos theatricos spectare. Tiberius Cæsar, auctore Dione Cassio, histriones Roma extrubauit, arteque ea interdixit, quia & mulieres ignominia afficerentur, & turbarent. *SCIPIO Nasica*, ut refert B. Augustinus, *sine vlla sententiarum dispensantia vir optimus, caueam Theatri Senatui construere molientem ab hac dissipatione & cupiditate compescuit, persuasitque oratione grauissima, ne Græcam luxuriam vitibus patria moribus paterentur obrepere, & ad virtutem labefactandam, euerendamque Romanam peregrina consentire nequitiæ: tantumque auctoritate valens, eius verbis commota Senatoria prudentia, etiam subsellia, quibus ad horam consessis in ludorum spectaculo iam vici ciuitas ceperat, deinceps prohiberet apponi.* M. T. Cicero quoque, eodem teste, Roscium Amerinum cum laudaret, histrionem ita peritum dixit, ut solus esset dignus, qui in scenam deberet intrare: ita vici bonum, ut solus esset dignus, qui non deberet accedere, apertissime ostendens illam scenam esse iam turpem, ut tanto minus ibi esse homo debeat, quanto fuerit magis vici bonus. Valerius Maximus item, Plutarchus & alii, agentes de Floraliis ludis, id est, turpissimis scribunt tales fuisse, ut præsentem CATONEM Minore Actores agere noluerint. Laudatur & *ALCIBIADES*, qui propter versus quosdam Eupolin Comædum in mare iussit demergi cum hoc dicto. *Tu me in scena saepe merxisti Eupoli, ego te semel in mari.* Seneca ad Lucilium. *Nihil est tam damnosum bonis moribus, quam in aliquo spectaculo desidere.* Tunc enim per voluptatem facilius vitia surrepunt. Barbari, ait B. Chrysostomus. *ipsi, cum de theatralibus his ludis, & importuna delectatione fabularum audissent, dixisse feruntur verba omnibus Philosophiæ institutis dignissima. Prudenter enim Romanos dixerunt, quasi liberis atque vxoribus caveant, tales sibi excogitasse voluptates. Quibus verbis ostendebant nihil vxore modesta, nihil liberis esse posse suauius.*

VI. REMED. Considera omnes ludos fœdos & vanos è diametro pugnare cum prima nominis Christiani professione in baptismo facta, dum renunciauimus diabolo & pompis eius. *Cum aquam ingressi, inquit Tertullianus, Christianam fidem in legis sua verba profitemur, renunciaisse nos dia-*

bola, & pompa, & angelis eius ore nostro contestamur. Quid erit summum ac precipuum, in quo diabolus, & pompa & angeli eius censentur, quam idololatria? Igitur si ex idololatria vniversam spectaculorum paraturam constare consiterit, indubitate pratudicatum erit: etiam ad spectacula pertinere renuntiationis nostra testimonium in lauacro, &c. Pergit deinde lingulorū origenes ostendere. Et, B. CYP. Impudenter in Ecclesia demonia exorcizat, quorum voluptates in spectaculis laudat, & cum semel illi renuntians recisa sit res omnis in baptisinate, dum post Christum ad diaboli spectaculum vadit, Christo tanquam diabolo renuntiat. Idololatria, vt iam dixi, ludorum omnium mater est: quæ vt ad se Christi fideles veniant blanditur illis per oculos, & aurium voluptatem. Diabolus artifex, quia idololatriam per se nudam sciebat horreri, spectaculis miscuit, vt per voluptatem posset amari. Clarius SALVIANVS. In spectaculis quædam apostasio fidei est à symbolis ipsius, & celestibus Sacramentis lehalis præuicatio. Quæ est enim in Baptismo salutari Christianorum prima confessio? Quæ scilicet, nisi vt renuntiare se diabolo, ac pompis eius acque spectaculis & operibus protestentur? Nam spectacula & pompe etiam iuxta nostram professionem opera sunt diaboli. Quomodo igitur, ô Christiane, spectacula post baptismum sequeris, quæ opus esse diaboli consueris? Renuntiaisti semel diabolo & spectaculis eius ac per hoc necesse est, prudens & sciens, dum ad spectacula remeas, ad diabolum redire te cognoscas. Vtri que enim rei simul renuntiaisti, & vnum vtrunque esse dixisti. Si ad vnum reuerteris, ad vtrum que remeasti. Abrenuncio enim, inquis, diabolo, pompis, spectaculis & operibus eius. Et quid postea? Credo, inquis, in Deum Patrem omnipotentem, & in Iesum Christum filium eius. Ergo primum renuntiatum diabolo, vt credatur Deo: quia qui non renuntiat diabolo, non credit Deo, & ideo qui reuertitur ad diabolum, relinquit Deum. Diabolus autem est in spectaculis, pompis suis, ac per hoc, cum redimus ad spectaculum, relinquimus fidem Christi. Hoc itaque modo omnia Symboli sacramenta soluuntur, & totum quod in Symbolo sequitur, labefactatur & inquinatur. Nil enim sequens stat, si principale non steterit. Dic mihi tu Christiane, quomodo tenere te sequentia Symboli putas, cuius principia perdidisti.

VII. REMED. Considera, eadem spectacula profus aduersari Christianæ religionis perfectioni, quæ in hoc consistit, vt nihil fædum ad animum & mentem, ne dum oculorum, auriumque sensum admittamus. Vnde TERTVL. libro citato. Similiter impudicitiam omnem a nobis iubemur. Hoc igitur modo etiam à teatro separamur, quod est priuatum consistorium impudicitie, vbi nihil probatur, quàm quod alibi non probatur. Et paulo post. Quod si nobis omnis impudicitia execranda est, cur liceat audire, quæ loqui non licet? Cum etiam scurrilitatem & omne vanum verbum iudicatum à Deo sciamus, cur æquè liceat videre, quæ facere flagitium est? cur quæ ore prolata communicant hominem, ea per oculos & aures admissa non videantur hominem communicare? cum spiritui appareant aures & oculi, nec possit mundus præstari, cuius apparitores inquinantur? Et B. CYP. Ab omnibus ad spectaculum conuenitur, communi de decus delectat videlicet, vel reco-

N. nn 3. gnoscere

Cyp. de spectac.

Salu. lib. 5. de Prouid.

Tert. de spect. c. 27.

Cyp. de spectac.

Salu. l. cit.

gnoscere otia vel discere, &c. Quid inter hæc Christianus fidelis facit, cui vitia non sunt recogitare? Qui oblectatur simulacris libidinis, ut in ipsis deposita verecundia audeat sic ad crimina? Discit facere dum consuescit videre. Quam autem in theatris multæ & variæ se offerant occasiones grauius & mente, & lingua & oculis & auribus delinquendi fuscè describit SALVIANVS. Talia sunt, quæ illuc sunt, inquit, ut ea non solum dicere, sed etiam recordari aliquis sine pollutione non possit. Alia quippe crimina singulas sibi ferre in nobis vendicant portiones, ut cogitationes sordida animos; ut impudici aspectus oculos: ut auditus improbi auribus ita ut cum ex his vnum aliquid errauerit, reliqua possint carere peccatis. In theatris verò nihil horum reatu vacat, quia & concupiscentiis animus, & auditu carnes, & aspectu oculi polluuntur. Quæ quidem omnia tam flagitiosa sunt, ut etiam explicare ea quisquam atque eloqui saluo pudore non valeat, &c. Nonnulla quippe etiam maxima scelera incolumi honestate referuntur, & nominari, & argui possunt, ut homicidium, latrocinium, adulterium, sacrilegium, cæteraque in hunc modum. Sola theatrorum sunt impuritates, quæ honestè non possunt vel accusari: ita noua in arguenda harum turpitudinum probrostate res euenit arguenti: ut cum absque dubio domesticus sit, qui accusare ea velit, honestate tamè integra ea loqui & accusare non possit. Alio quoque mala omnia agentes polluunt, non videntes, vel audientes. Si quidem est blasphemum quendam audias sacrilegium non pollueris, quia mente dissentis. Et si interueniat latrocinio, non inquinaris actu, quia abhorres animo. Sola spectaculorum impuritates sunt, quæ vnum admodum faciunt & agentium & aspicientium crimen. Nam dum spectantes hæc comprobant, ac libenter vident, omnes ea visu, auditu que agunt, ut vere in eos Apostolicum illud peculiari modo cadat: quia digni sunt morte, non solum, qui faciunt ea, sed etiam qui consentiunt facientibus.

Rom. 7. 32.

Cyp. de spectac.

Chry. hom. 5. de David. & Saul.

Matth. 5. 28.

VIII. REMEDIUM. Considera in quantum salutis discrimen, homo alioquin ad vitia procliuis, & cito ad scelus auditum, ut loquitur Cyprianus, assuescens, se coniciat, si ludos eiusmodi spectauerit. Coniect enim se in periculum committendi adulterii: quod ut B. Chrysostomus probaret populo, quem ob spectacula à Sacra mensa arcebat, ita locutus est. Quod si auctis adulterij modum cognoscere, non mea verba vobis referam, sed illius, qui de tota hominis vita iudicaturus est. Qui viderit, inquit, mulierem ad concupiscendam illam, iam mechatus est eam in corde suo. Quod si mulier sponte, ac forte in foro obuia, & neglectius culta se penumero curiosius, intuentem capit ipso aspectu vultus isti qui non simpliciter, neque fortuito, sed studio & tanto studio, ut Ecclesiam quoque contemnant, & hac gratia pergunt illuc, ac totum ibi desidentes dum in facia seminarum nobilium defixos habent oculos: qua fronte poterint dicere, quod eas non viderint ad concupiscendum? Vbi verba quoque accedunt fracta, lasciuiaque, vbi cantiones meretricia, vbi voces vehementer ad voluptatem incitantes, vbi sibi pietis oculi, vbi coloribus tinta gena, vbi totius corporis habitus furorum inpositura plenus est, aliaque insuper multa lenocinia ad fallendos inescandosque intuentes instruita. Accu-

lunt

dunt huc irriamenta perfistulas, ac tibias, aliaque huius generis modulatio in fraudem illuciens, mentisq; robur emolliens. Et rursus alibi respondens exceptioni quorundam. Sed ego inquit, turpia haec & incentiua voluptatum, nec dixi, nec cecini unquam, dicitis. Et quae raris vilitas est, si cum non dicas, libenter audis? imò verò unde id ipsum planum facies, quod non dicas? cum libenter haec cum risu audias, & ad percipiendum magno cursu contendas? Dic mihi oro, cum blasphemantes audis, gaudes aut exultas, aut potius perherrescis, & aures obstruis? non dubito quin perherrescas. Quamobrem? quia videlicet nunquam tu blasphemare soleas: pariter ergo in turpiloquio etiam facito, si persuadere nobis omnino vis non libenter turpissima te verba proferre: tunc tibi credimus, cum nec audire quidem perspeximus. Nam si vix quae longe ab huiusmodi cantibus remota est anima, castimonte honestatem amplectitur, quomodo continenter vivere poterit, qui in his vivit? An ignoratis procliuiores nos esse ad vitia? Cum igitur etiam arte & studio ad ea curramus, quomodo fornacem aeterni ignis effugiemus? **VERVM**, quia non defunt, qui respondeant, se ad oculum quidem & aures, non tamen ad animum admittere huiusmodi spectacula, iis quoque alibi ita occurrit idem Chrysostomus. Audiant, inquit, curiosi, qui pulcritudines considerant alienas, audiant, qui spectaculis insaniunt in theatris, qui ad excusandas excusationes in peccatis dicunt. Spectemus quidem sed nihil nocentur. **DAVID** talis ac tantus laesus est, & tu te putas non posse laedi? ille nocentum passus est, qui tantam habebat spiritus gratiam, & te quomodo credere potero sine vulnere euassisse? & ille quidem in solaris domus suae, tu autem in teatro ubi & locus condemnat animam sapientis, in quo cum tanta sint precipitia, tanta corruptela, quomodo possum tibi credere quod à talibus bestiis vulneratus non sis? Nunquid lapideus es, aut ferreus? igni coniungeris, & non ardebis? Exemplum huius rei illustre habes apud **B. AUGUSTINUM** in Confessionum libris de **ALIPHO** eius contubernali, qui licet abhorreret à spectaculis, ac inuitus à familiaribus semel ad ludum gladiatorium pertractus esset, tamen vna spectatione sic fascinatus est, vt sine theatris postea vitam sibi acerbam duceret. Spectant, inquit, clamauit, exarsit, abstulit inde secum insaniam, qua stimularetur videre non tantum cum illis, sed etiam praeter illis à quibus erat adductus.

IX. REMEDIUM. Considera, esto omne periculum lapsus ablit, muka tamen alia abstertere te merito ab illis Ludis debent. Primò, quod non ablit publicum scandalum, ac proinde nec peccandi periculum. *Qui enim scandali fuerit, inquit Christus, vnum de pusillis istis qui in me credunt, expedit et, vt suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris. Va mundo à scandalis.* **TERVLLIANVS** quidem inde probat manifestum esse scandalum, quod suo æuo ex repudio spectaculorum agnoscerentur Christiani. Illi, inquit, iam nobis renuncient an liceat Christianis spectaculo rei? At quin hinc vel maximè intelligunt factum Christianum, de repudio

Chry. hom. 1. in
Psal. 59.

A. lib. 1. c. 2.

Matth. 18. 6.

Tert. de specta-
culis.

specta-

*spectaculorum. Itaque negat manifestè qui per quod agnoscitur, tollit. Quid autem si
 superest in huiusmodi homine? nemo in castra hostium transit, nisi protectis armis
 nisi destitutus signis & sacramentis principis sui, nisi pactus simul perire. S. Chry.
 de hoc scandalo ita scribit in Matthæum. *Etsi tu quodam excelsi animi robore,
 nihil inde tibi mali contraxisti, attamen quoniam alios imbecilliores exemplo tui spe-
 ctaculorum studiosos fecisti, quomodo non ipse commisisi, qui causam committenti
 aliis præbuisi? Et alibi. Si hæc aspiciendo nil pateris, culpa nihilominus teneris ob-
 xus, factus scilicet scandalum cæterorum, & talium adhortatio voluptatum, tuam que
 factem ipse confundis, animam que cum facie. SECVNDO abstergere te debet,
 quod spectatores potius quam actores germana sint causa spectaculo-
 rum, quia si ulli spectandi cupiditate tenerentur, nulla etiam spectacula
 exhiberentur; si nihil mercedis histrionibus solueretur, tota periret hi-
 strionia. Qui enim, inquit aureum os, laudant ista spectacula, ipsi histrionibus per-
 suadent, ut ea exhibeant, & ideo ipsi potius propter hæc merentur subire supplicium:
 Si enim nullus esset talium spectator ac fautor, nec essent quidem, qui aut dicere illis,
 aut agere curarent. Quando verò nos cernunt & artes proprias, & ipsa exercenda quo-
 tidiani operis loca, & illum, quem ex his paratis quaesunt, & prorsus omnia simul ve-
 nissimi illius spectaculi amore deserere, avidiore & illi ad hæc intentione reptuntur, su-
 dumque his maius impendunt. Et hæc dico, non ut illos à crimine videar vindicare, sed
 ut vos discatis initium & cepit iniquitatis huius vos esse portum, qui totam
 prorsus diem in tam ridicula, tamque pernitiosa voluptate consumitis. Quod autem
 non leue delictum sit histrionibus dare mercedem, audi Augustinum in
 Ioannem ita scribentem. Donare res suas histrionibus, vitium est immane, non
 virtus. Qui enim venatori. (histrioni) donat, non homini donat, inquit in psalmum
 102. sed arti nequissima. Nam si homo tantum esset, & venator non esset, non donaret
 honores in eo vitium, non naturam. TERIVM quod abstergere te debet, va-
 ctura temporis, quam facis, vacando spectaculis. Nullus enim inter
 Christianos est, cui non dictum sit. *Tempus breue est. Et. Dum tempus habi-
 mus operemur bonum. Vnde Chrysostomus loco sæpe citato. Sed ego, inquit,
 ostendam multis nihil huiusmodi ludos obsuisse, imo verò, inquit, id maxime nocet,
 quod frustra & incassum tempus consumis, & scandalum altis offers: Hæc de mala
 culpa, quæ oriuntur ex spectaculis, nunc de malis poenæ.*
 X, REMEDIUM. Considera mala poenæ tam spiritualia, quam tem-
 poralia, quæ consecuta sunt ex spectaculis. Spiritualia recenset duo TER-
 TULLIANVS his verbis, dum agit de Christianis eorum Ludorū specta-
 toribus. Cur ergo, inquiens, non eiusmodi etiam demonis penetrabiles fiant? Nam
 & exemplum accidit, Domino teste, eius mulieris quæ theatrum adiit, & inde cum de-
 monio rediit. Itaque in exorcismo cum oneraretur immundus Spiritus, quod ausus es-
 set fidelem aggredi, constanter & iussissimè quidem inquit feci, in meo eam inueni, Con-
 stat & alii linteum in somnis offensum eius dici nocte, quæ tragediam audierat, cum ex-
 prebra.**

Chry. hom. 31.

Id. hom. 7.

Chry. hom. 6. in
Matth.A. tra. 100. c.
10.1. Cor. 7. 29.
Gal. 6. 10.
Chry. hom. 31.
in Matth.T. lib. de spect.
c. 6.

probatione nominato tragædo, nec ultra quintum diem eam mulierem in seculo fuisse. Quo utique & alia documenta cesserunt de his, qui cum diabolo apud spectacula communicando, à Domino exciderunt. Nemo potest duobus Dominis seruire. Subiicit Matth. 6. c. 27.

deinde. Quid facies in illo suffragiorum impiorum æstuario deprehensus, non quæsi aliquid illic pati possis ab hominibus, nemo te cognoscit Christianum, sed recognita, quid de te fiat in cælo, Dubitas enim illo momento, quo in diaboli Ecclesia fueris, omnes Angelos prospicere de cælo, & singulos denotare quis blasphemiam dixerit, quis audierit, quis linguam, quis aures diabolo aduersus Deum administrauerit? TEMPORALIA VERÒ mala describit B. CHR. Y.

Vnde creditis, inquit, nuptiarum insidiatores proficisci? nome ab huiusmodi scenis? Vnde illos, qui domos, ac thalamos aliorum effodiunt? nonne ab orchestra illa? An non hinc vxoribus viri molestissimi, & viris mulieres contemnenda fiunt? &c. Imò, quis non aduulter modo factus est? Nam si possem nomine omnes appellare, cito tibi ostenderem. Quot quasi captiuos scorta inde abduxerunt, quot aut ab vxoribus abstraxerunt, aut ad legitimum omnino thorum peruenire non dimiserunt? Quid igitur, inquis an leges omnes euertemus, quib. hæc constituta sunt? imò verò his theatralibus ludis euerstis, non leges sed iniquitatem euertetis, ac omnem ciuitatis pestem extinguetis. Hinc enim seditiones excitantur, sine tumultus oriuntur. Qui enim his ludis aluntur, omnes vocem ventris causa collocant, qui dicere, facere, omnia promptissimi sunt, hi maxime solent rumoribus populos inflammare, & tumultum in ciuitates, immittere. Otiosa, n. inuentus impudenter educata omni ferocissima bestia inmanior est. Malefici autem nonne à theatralibus ludis multè constituantur? Nam vt vniuersum populum ad hæc possint inflàmare, vt tripuliantes suas consequantur voluptates vt modestas mulieres meretricibus commixtas corrumpant, ad tantum malefici genus perueniunt, vt nec ab obibus quidem mortuorum abstineant. Quid dicam, quod ad diabolicas hæc sodalitates innumeras multi consumunt pecunias? Quid de laetitia, qui de aliis malis? An nã aduertis te illum esse, qui vniuersam vitam hominum euerstis, cum ad hæc ceteros horteris, non me, qui huiusmodi omnes ludos omittendos confeo.

Multo plura sui æui mala enumerat SALVIANVS, putatq; vniuersam Galliam, Sardiniam, Siciliam ob hanc spectaculorum turpitudinem & infaniam Barbarorum irruptione castigatam, nobilissimas Germaniæ vrbes Coloniã, Moguntiam, Treuerim crudelissimè deletas, Vandalosq; communem orbis perniciem in ipsam vsq; Africam penetrasse. Circumsonabant, ait, armis muros Carthaginiensium populi barbarorum, & Ecclesia Carthaginiensis insaniebat in Circis, luxuriabatur in theatris. Alii foris iugulabantur, alii intus fornicabantur: pars plebis erat foris captiua hostium, pars intus captiua victorum.

XI. REM. Considera iniuriã à quibusdam politicis obtendi, imprudenter populo Christiano eripi spectaculorũ voluptates & gaudia. Nam primò constat professionis Christianæ esse in hac vita potius luctui & lacrymis, quam voluptati operam dare, idq; prudenter, quia luctui huius vitæ succedunt gaudia æterna, voluptati verò gentiliũ successerunt æterna

O o o

suppli-

Chry. hom. 33.
in Matth.Salu. l. 7. de
Prouid.

Tert. de spect.
6. 26.
Ioan. 16.

Philip. 3. 1.
I. SPECTAC.
Christian.

A. in Psal. 118.
serm. 5.

II

III

supplicia. Vnde TERTULLIANVS *Vicibus disposita res est: nunc illi Genesius letantur, nos constictamur. Seculum, inquit, gaudebit, vos tristes eritis. Lugeamus ergo, dum Ethnicus gaudent, ut cum lugere coeperint gaudeamus, ne pariter nunc gaudeamus, tunc quoque pariter lugeamus. Delicatus es, Christiane, si et in seculo voluptate committis. Deinde si quæris voluptates, quæras non vanas, sed salutaris; si gaudia, non in diabolo sed in Domino. Gaudere, inquit Apostolus, in Domino. Habet Christianus, inquit B. CYP. spectacula meliora, si velit; habet veras et profuturas voluptates, si se recollegerit, et ut omittam illa, quæ nondum contemplari potest habet istam mundi pulchritudine, quam videat, atque miretur: Solis ortum aspiciat, rursus occasum mutuis vicibus dies noctesque reuocantem, globum Lune, temporum cuius incrementis suis, decrementisque segnantem, astrorum micantium choros, et à summo de summa mobilitate fulgentes, anni totius per vices membra diuisa, et dies ipsorum vultibus per horarum spatia digestos, et terra molem libratam cum montibus, et profusa flumina cum suis fontibus, extensa maria cum suis fluctibus. atque littoribus intermissam pariter summa conspiratione, nexibusque concordie: extensum aërem meliora tenuitate sua cuncta vegetantem, nunc imbres contractis nubibus profundentem, nunc serenitatem reflecta raritate reuocantem et in omnibus istis incolas proprios; in aëre aërem, in aquis piscem, et in terra hominem; hæc, inquam, et alia opera diuina, sunt Christianis fidelibus spectacula. Quod theatrum humanis manibus exstructum istis operibus poterit comparari? Haud secus B. AMB. Sicubi, inquit, populares cognoueris plausus, auerte oculos tuos ab his, in seculo, deprime, et serua eos, ut erigas melioribus. Erige ad cælum, vel nocte stellarum monilia, orbem lune decorum, vel die solem aspice. Specta mare, terram circumspice, ut opere facta diuino omnis creatura te pascat. Quæ formatur gratia in ipsis bestiis? Quantus decor in hominibus? Quanta in auiibus pulchritudo? Hæc vide, et non introibit mors per fenestras oculorum tuorum. ALTERVM spectaculum Christiano homine dignum proponit idem Cyprianus, dum ita loco citato pergit, Scripturis in quibus sacris incumbat Christianus fidelis sibi inueniet condigna fidei spectacula. Videbit instruentem Deum mundum summi, et cum ceteris animalibus hominis illam admirabilem fabricam, melioremque facientem. Spectabit mundum in delictis suis, iusta naufragia, piorum præmia, impiorumque supplicia: maria populo siccata, et de petra rursus populo maria porrecta, spectabit de cælo descendentes messes non ex areis: inspiciet flumina transitus siccos reficentis aquarum agmina, exhibentia. Videbit in quibus solum ignem cum fide luctantem: religione superatas feras, et in mansuetudinem conuersas; intuebitur et animas ab ipsa morte reuocatas, et in his omnibus iam manus videbit spectaculum, diabolum illum, qui totum detritum pharetra mundum sub pedibus Christi iacentem. Quam hoc decorum spectaculum fratres? quæ in mundum? quam necessarium? intueri semper spem suam et oculos aperire ad salutem suam. Hoc est spectaculum, quod videtur etiam luminibus amissis: hoc est spectaculum, quod non exhibet Prætor, aut Consul, sed qui est solus, et ante omnia, et super omnia, et mo ex quo omnia, Pater Domini nostri Iesu Christi. Tertium spectaculum ob oculis ponit*

ponit B. AvG. in libris de Symbolo ad Catechumenos. Fugite, inquit, dilectissimi spectacula, fugite caucas turpissimas diaboli, ne vos vincula teneant maligni. Sed si oblectandus est animus, & spectare delectat, exhibet vobis sancta mater Ecclesia veneranda hac salubria spectacula, qua & mentes vestras oblectent sua delectatione, & in vobis non corrumpant, sed custodiant fidem. Amator est quispiam Circi? quid delectat in circo? aurigas videre certantes, populos insana furia anhelantes, quemlibet celere[m] precedentem, aduersarii sui equum frangentem: ista est omnis delectatio: clamare quia vicit, quem diabolus vicit. Vide e contra nostra sancta, sana, suauissima spectacula. Intuere in libro Actuum Apostolorum claudum ex utero matris nunquam ambulantiem, Act. 3. 4. quem Petrus fecit currentem. Vide subito sanum, quem antea intuebaris infirmum. Et si in te est sanitas mentis, si in te fulget ratio & quietas, ac delectatio salutis, vide quid debeas expectare: Vide vbi debeas exclamare, illic vbi equi sani franguntur, an hic, vbi homines fracti saluantur? Sed si te pompa illa, figura eaequorum, compositio curuum, ornatus, & auriga superstantis e quos regentis, vincere cupientis: si haec te, vt dixi, pompa delectat, nec hanc tibi denegauit qui pompis diaboli renuntiare praecipit. Habemus & nos spiritalem nostrum aurigam sanctum Prophetam Eliam, qui quadriga ignea superimpositus tantum currit, vt metas prehenderet caeli. Et infra. Illic inuenitur spectatores propositum nescio que in conspectu in Deum, Iouem & adulterantem & romanem: hic respicimus verum Deum Christum castitatem docentem, immunditiam destruente[m], salubria predicantem. Illic fingitur, quod idem Iouis lunonem habeat, sororem & coniugem: hic predicamus sanctam Mariam, matrem simul & Virginem. Illic stupor ingeritur visui ex visu hominem vi. lere in fine ambulantiem: hic magnum miraculum, Petrum mare pedibus transeuntem. Illic per inimicam turpitudinem castitas violatur: hic per castam Susannam, castum que Ioseph libido comprimitur, mors conteritur, Deus amatur, castitas exaltatur. Et rursum alibi. Spectare vis? esto spectaculum. Ne deficias vide precedentem & dicentem. Spectaculum facti sumus huic mundo, & Angelis & hominibus, Angelis laudantibus, hominibus opprobrantibus: imo & Angelis laudantibus & vituperantibus; quia & apud Angelos sunt sancti Angeli, quibus bene uiuendo displicemus. Et inter homines sunt sancti viri, quibus placeat vita nostra: sunt nequissimi homines, qui irrident bonam vitam nostram. Et haec & haec arma sunt, illa dextra illa sinistra, vtraque tamen arma sunt. In his vtrisque armis constigo cum diabolo, vtrisque cum ferio: prosperis, si non corrumper, aduersis, si non frangor. Adde QUARTVM & postremum spectaculum Tertulliani in hunc modum scribentis de nouissimo Iudicii extremi spectaculo. Super sunt alia spectacula, ille vltimus & perpetuus iudicij dies, ille nationibus in speratus, ille derisus, cum tanta seculi vetustas, & tot eius naturitates vno igni hauriuntur. Quae tunc spectaculi latitudo? quod admirem, quod rideam? vbi gaudeam, vbi exultem tot ac tantos Reges, qui in caelum recepti nuntiabatur, cum ipso Ioue, & ipsis suis testibus in imis tenebris congemisceret: ite Praesides, persecutores Domini nominis, sceleratoribus qui ipsi flammis saeuierunt, insultantibus contra Christianis, liquefcentes? quos praerea sapientes illos

Act. 3. 4.

4. Reg. 2

Id. in Psal. 38. 39.

1. Cor. 4. 2

14

Tere. de spe. 2.

illos Philosophos coram discipulis suis una conflagrantibus erubescens, quibus nihil ad
 Dum pertinere suadebant, quibus animas, aut nullas aut non in pristina corpora re-
 turas affirmabant, etiam Peccatas, non ad Rhadamanti, nec ad Minos, sed ad impium
 Christi tribunal palpitantes? Tunc magis tragœdi audiendi, magis scilicet vocales
 Ironiæ venustæ
 sua propria calamitate. Tunc histriæ cognoscendi solutiores multo per ignem, et
 spectandus atriga in flammea rota totus rubens: xystici contemplandi, non in gymna-
 sio, sed in igne iaculati, nisi quod nec tunc quidem illos velim visos, ut qui mali in alio
 potius conspectum in satibilem conferre, qui in Dominum de se uerunt. Hic est ille (Jo-
 cam) fabri, aut quæstuarii filius, Sabbathi destructor, Samaritæ, et Damoni unus habens.
 Hic est, quam à Iuda redemistis, hic ille arundine et colaphis diuerberatus, spina-
 tis dedecoratus, felle et aceto potatus. Hic est, quem clam discentes subripuerunt, et
 surrexisse dicatur, vel hortulanus detraxit, ne lactuce suæ frequentia comitantibus
 læderentur. Ut talia spectes, ut talibus exultes, quis tibi Prætor, aut Consul, aut Ge-
 stor, aut sacerdos de sua liberalitate præstabit? et tamen hæc iam quodam modo habi-
 mus per fidem Spiritu imaginante representata. Ceterum qualia illa sunt, quæ nec vo-
 lus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt? Credo, circo et prætraque
 nea, et omni stadio gratiora.

VIDE V. Blasphemia. Chorea. Colloquia otiosa. Curiositas. Exemplum
 malum. Immodestia. Lingua abusus. Luxuria. Lusus aleæ. Otium. So-
 cietas praua. Voluptas carnalis.

S V P E R B I A

Remedia contra Superbiam.

Prou. 6. 16.
 Prou. 8. 13.
 Prou. 16. 5.
 Eccli. 10. 7.

Iac. 4. 6.
 1 Pet. 5. 5.
 Iob. 40. 6.
 Eccli. 10. 18.
 Isa. 2. 12.

Soph. 1. 9.
 Matth. 23. 12.

Tob. 4. 14.

I R E M E D. Considera quid tradat diuina scriptura de superbia. Tra-
 dit autem primò eam esse Deo exosam, & omnium peccatorum
 originem. Ut in prouerbis Salomonis. Sex, inquit, sunt, quæ odit Dominus,
 et septimum detestatur anima eius. Oculos sublimes, linguam mendacem, et Et. Ar-
 rogantiam et superbiam ego detestor. Et. Abominatio Domini est omnis arrogans. Et
 in Ecclesiastico. Odibilis coram Deo est, et hominibus superbia. Et. Initium omni
 peccati est superbia. Et apud B. Iacobum & Petrum. Deus superbis resistit, humili-
 bus autem dat gratiam. 2. tradit eam grauius puniri à Deo. B. Iob dictum est. O-
 nem arrogantem humiliat. Ecclesiastici verò. Radices gentium superbarum arefecit
 Deus, et plantauit humiles ex ipsis gentibus. Quid ergo superbis terra et cinis? Et. Maie-
 stas Domini super omnem superbum, et excelsum, et arrogantem, et humiliabitur. Et
 Sophoniæ. Visitabo super omnem qui arroganter ingreditur. Et Christi apud Mat-
 thæum. Qui se exaltauerit, humiliabitur. 3. dhortatur à superbia, & prouo-
 cat ad sectandam humilitatem. Ut apud Tobiam. Superbiam nunquam in tuo
 sensu, aut in tuo verbo dominari permittas: in ipsa enim initium sumpsit omnis perdis-